

IDEI CU PRIVIRE LA DOUĂ MODURI DE EXPRIMARE A LIMBAJULUI IDEAS REGARDING TWO WAYS OF EXPRESSING THE LANGUAGE

Andrei PERCIUN, *doctor în filosofie,*
Institutul de Istorie,
undreaperciun@gmail.com

Structura noastră ontologică este alcătuită în așa mod încât să corespundă cu o arătare neîntreruptă într-o lume în care trăim alături de alții. Nu există nici o opțiune de *nearătate*, ne exprimăm împreună cu ceilalți, care se arată și ei pentru noi. Aceasta nu e o capacitate care ne-ar privilegia cumva, dar, mai curând, e o predispoziție ontologică. Noi ne arătăm chiar și atunci când nu suntem conștienți de asta. Fără să vrem, ne exprimăm. Înseamnă oare asta că arătarea nu ia în calcul voința? Totuși, uneori putem delibera înainte de a ne exprima într-un fel anume. Luată în totalitatea ei, arătarea reprezintă un flux continuu asupra căruia parțial putem interveni cu voința.

Luând act de această diferență rezultată din capacitatea și incapacitatea conștiinței de a interveni în fluxului arătării cu voința, Alexandru Dragomir divizează exprimarea în două clase: cea a exteriorizării și cea a comunicării [1].

Cea dintâi, după Dragomir, își găsește exemplul într-un țipăt, indiferent de conotația sa intrinsecă, adică în egală măsură poate fi un țipăt de plăcere sau unul de durere, într-o primă instanță el este o exteriorizare. Comunicarea, la rândul ei, se atestă printr-o anunțare a ceva. În fapt, spune Dragomir, deosebirea dintre exteriorizare și comunicare ca forme ale exprimării, *i.e.* arătării, este doar una metodică. În fiecare clasă există bifurcații care ajung să fie înrudite cu unele elemente din clasa opusă. Astfel, unul și același exemplu ne poate servi drept model atât pentru exteriorizare, cât și pentru comunicare. Revenind la exemplul țipătului, în planul subiectului care țipă vom depista o exteriorizare a unei dureri, iar în planul receptorului țipătul va fi perceput drept o comunicare a unei primejdii.

Criteriul definitiv pentru comunicare, după care aceasta se construiește, este *alegera*. Convingerea lui Dragomir se apropie de ideea că „orice comunicare este izvorâtă din alegere”. Astfel încât ceea ce e spus, este întruna însoțit de ceea ce nu este spus voit sau nevoit. Mai mult decât atât, comunicarea este străpunsă de ceea ce nu este comunicat.

Spre deosebire de permanența exteriorizării comunicarea este intermitentă. Se poate de admis că există o alegere minimală, aproape mizeră, manifestată slab de tot în exteriorizare, dacă nu chiar una iluzorie. Însă în cele din urmă, cel mai adesea și în primă instanță nu suntem în stare să alegem ceea ce exteriorizăm. Ca să clarifice această situație la nivel cotidian Dragomir invocă o explicație prin instanțiere. Așadar, dat fiind faptul că mersul, ținuta, trăsăturile sunt exteriorizări, pentru receptorul care știe să vadă acestea depășesc cu mult sfera voinței conștiente. Tot în aceste condiții propensiunea mersului elegant proprie felinelor pur și simplu lipsește și, deci, nu este validă pentru o entitate de tip uman care cu tot dinadinsul își dorește să se miște întocmai ca o felină.

Pentru a pistonă în continuare această diferență, Dragomir, ca un bun fenomenolog ce este, se apleacă asupra propriei sale experiențe, în care reușește să intuiască aceeași idee. Luându-se pe sine de la prima persoană singular, ceea ce-i afișează poziția sa

fenomenologică, Dragomir spune: „mă trădez prin cum spun ce spun, prin ton, timbru, atenție privire și... amprente digitale” [1].

În comunicare avem posibilitatea de a alege *ce* spunem, *cum* spunem și *cui* spunem. În virtutea lui *ce*, *cum*, *cui* ne potrivim cuvintele. O mare parte din greșeli se leagă de proasta potrivire a cuvintelor pentru *ce*, *cum* și *cui* îi spunem ceva. Așadar, atunci când alegem cuvinte greșite pentru a spune ceea ce simțim, comitem o eroare la nivelul lui *ce*, iar dacă se înțelege altceva din ceea ce s-a voit a fi spus, atunci se produce o greșeală în mod în care *cum se spune* și în sfârșit dacă persoana nu rezonază cu ceea ce spunem, atunci a fost efectuată o alegere eronată cu privire la *cui* îi spunem ceea ce-i spunem în modul în care-i spunem. Având în vedere această triadă, munca unui orator devine mai sistematizată, deoarece el trebuie să se persevereze în capacitatea lui de a ordona discursul său în funcție de alegerea bună a cuvintelor, dar și a modului său de derulare și a publicului căruia i se adresează.

Domeniul comunicării se prezintă astfel ca un adevărat mediu de manifestare a libertății, în care avem posibilitatea de a delibera între aceste trei opțiuni în vederea faptului de a exprima ceea ce vrem să spunem.

Un aspect prin care comunicarea se distinge de exteriorizare ține de însușirea ei de a fi *reflexivă*. Exteriorizarea vine dinăuntru înspre afară. În acest caz interiorul și exteriorul nu trebuie tratate ca două elemente despărțite printr-un abis ontologic. Aceste elemente sunt luate drept puncte de reper pentru a relata corelarea subiectului cu mediul său și în special pentru a indica resortul din care provine și din care pornește impulsul de arătare, *i.e.* de exprimare printr-o exteriorizare. Fiind reflexivă, comunicării i se adaugă dimensiunea receptării în care ceva este preluat *din afară*, ca mai apoi să fie redat din nou în afară.

Un alt aspect al comunicării ține de existența unei deliberări în pauza dintre preluare și redare. Luând o decizie asumată de multe ori asupra *ce*, *cum* și *cui* spunem, indicăm în aceeași măsură și ceea ce nu este spus.

În concepția lui Siegfried Kracauer [2] despre pictură și fotografie, diferențele dintre acestea două se ajustează după un principiu similar. Pictura e și ea un mod de comunicare, dat fiind acest fapt, în esența ei, pictura este reflexivă. Acest fapt presupune un mod al deliberării între ceea ce este receptat prin afectivitate și ceea ce este redat printr-un limbaj artistic la nivel vizual. Subiectul, artistul în cazul picturii, este direct implicat în procesul exprimării. Cu totul altfel stau lucrurile în cazul fotografiei. Cu certitudine subiectul-fotograf este cel care decide în ce moment va accesa declanșatorul, iar subiectul-privitor va fi cel care va găsi sens respectiva poză, însă strict în fotografie obiectele, de regulă, sunt exprimate la un nivel ce lasă în urmă stratul de valori și semnificații ce li se atribuie de acești subiecți. Acest fapt în nici un caz nu trebuie să însemne că fotografia este lipsită de sens. În fotografie sensul este dezvăluit de subiecții umani, care știu și, respectiv, sunt educați să capteze un sens anume. Cu toate acestea, pe lângă semnificațiile patente în câmpul de exprimare a fotografiei transpar obiectele *pure*, așa cum apar ele în natură neatinse de semnificativitatea umană.

Astfel, Kracauer susține că sensurile și valorile fac parte dintr-o activitate *vie* a omului, care, firesc, presupune prezența și implicarea lui directă. În cazul în care sensul unui obiect fotografiat este depășit în timp și în cele din urmă este dat uitării, sare în prim plan anume stratul natural în care obiectul apare *eliberat* de sub sensul ce i s-a atribuit într-o epocă demult depășită. Din această cauză, crede Kracauer, portretele fotografice vechi ne par, celor din prezent, cel puțin amuzante, dacă nu chiar bizare. În acest strat părăsit de sens ne confruntăm cu o exteriorizare pură, iar dacă pictura este un rod al reflectivității în care se manifestă libertatea umană, atunci fotografia ne ajută să descoperim acel strat în care se reflectă o lume dezumanizată, *i.e.* care nu comunică, în interpretarea lui Dragomir, dar care se exteriorizează.

Câmpul de manifestare a exteriorizării e cu mult mai extins decât cel al comunicării, iar în acest context nu doar omul se lasă exteriorizat, dar și lumea în totalitatea ei. În puterea omului se include posibilitatea de a simula unele exteriorizări prin faptul de *a se preface*, sau *a părea* că este ceva sau cineva. Însă, pentru Dragomir „falsificarea” exteriorizării nu este altceva decât o dublură a ei, precum ar fi eiko-ul sau reflecția și tehnica modernă [1]. Dar în cazul acestor forțări în care se speculează exteriorizarea nu este oare vorba despre manifestarea libertății ce-l face pe om să pretindă că este într-un anume fel? Se pare că deliberând asupra modului în care vrea să fie, omul tinde să ia sub controlul său o bună parte din propria exteriorizare și s-o transforme în comunicare. Iar în condițiile de existență a celei din urmă se circumscriu multiplele procese de atribuire de sens cu ajutorul cărora năzuințele omului tind să se realizeze. Indiferent de ce ar face omul, se află la interferența acestor două forme de exprimare.

REFERINȚE BIBLIOGRAFICE

1. Dragomir Al. Cinci plecări din prezent. Exerciții fenomenologice. București: Humanitas, 2005 (ediție electronică).
2. Kracauer. S. Ornamentul maselor. Cluj: Tact, 2016. 427 pp.